ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Митрополита Київського і всієї України,
Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Володимира
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК "МЕЖИБІЖ"

ХМЕЛЬНИЦЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ТОВАРИСТВО "ПЕРЕСЕЛЕНЦІ"

Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій XX століття
(до 65-х роковин операції "Вісла")

ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск VI

Хмельницький – 2013

[26].

Отже, трагедія голоду, яка розігралася в подільському селі 1932-1933 роках була прямим наслідком сталінської політики хлібозаготівель, ігнорування життєвих і господарських інтересів селянства, створенння прив'язаної до тоталітарної держави неефективної колгоспної системи. Приховання від свого народу і світової громадськості жахливих наслідків цієї політики, фальсифікація дійсності. Відмова від зарубіжної допомоги голодуючим людям однозначно свідчить про голодомор, вчинений сталіністами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Даниленко В. М., Касьянов Г. В., Кульчицький С. В. Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки. - К. : "Либідь", 1991. – С. 113. 2. Державний архів Хмельницької області (ДАХО). - Ф.Р. 15. - Оп. 1. - Спр. 89. - Арк. 1. 3. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. - К. : Політвидав України, 1990. - С. 214. 4. Там же. – С. 126. 5. Там же. – С. 127. 6. Там же. - С. 492. 7. ДАХО. - Ф.Р. 35. - Оп.1. - Спр. 89. - Арк. 10. 8. Голод 1932-1933 років на Україні... - С. 132. 9. Див.: Даниленко В. М. та ін. Вказана робота. - С. 116; Голод 1932-1933 років на Україні... – С. 171. 10. Голод 1932-1933 років на Україні... - С. 171. 11. Даниленко В. М. та ін. Вказана робота. - С. 116. 12. Там же. 13. ДАХО. - Ф.Р. 35. - Оп. 1. - Спр. 89. - Арк. 117, 118. 14. ДАХО. - Ф.Р. 35. - Оп. 1. - Спр. 35. - Арк. 53. 15. Кульчицький С. В. 1933: трагедія голоду. - К. : Знання, 1989. - С. 27. 16. Голод на Україні (1931-1933рр.): (Документи і матеріали) / Укр. іст. журн. - 1989. - № 9. 17. Голод 1932-1933 років на Україні... - С. 160. 18. Там же. – С. 150. 19. Історія України: Курс лекцій: У кн. 2. - К. : Либідь, 1992. - С. 279. 20. ДАХО. - Ф.Р. 35. - Оп. 1. - Спр. 89. - Арк. 22. 21. Там же. - Арк. 172. 22. Даниленко В. М. та ін. Вказана робота. - С. 118-119. 23. Голод 1932-1933 років на Україні ... - С. 227-228. 24. Там же. - С. 230. 25. Вісті ВУЦВК. - 1932. - 18 жовт. 26. ДАХО. - Ф.Р. 35. - Оп. 1. - Спр. 35. - Арк. 6.

М. С. Коваленко,
студентка Хмельницького інституту МАУП
Л. М. Гундерук,
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри Хмельницького інституту МАУП

ГОЛОД 1921-1923 РР. В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Голодомор в Україні 1921–1923 – масовий голод, у південних областях України, в 1921–1923 роках, спричинений вивезенням хліба з України до Росії радянською владою в Україні, під тиском влади Радянської Росії, на тлі посухи та неврожаю на півдні України, Кубані та Поволжя.

До 1923 року Україна (як Українська Народна Республіка, так і УСРР) формально була незалежною від Радянської Росії, що не заважало владі

останньої скеровувати війська Червоної армії для грабунку української землі.

Голод 1921-1923 рр. пов'язаний з такими факторами:

- деградацією продуктивних сил унаслідок постійних, триваючих протягом семи років бойових дій на території України;

- згубною для народного господарства політикою правлячої партії;

- підлеглим становищем українського керівництва московському центру;

- прагненням радянської влади позбавити повстанський рух в Україні підтримки селянства.

Причинами, що викликали голод 1921-1923 рр., вважають: посуху і неврожай 1921 р., що охопили найважливіші регіони Росії й південні та степові райони України; скорочення посівних площ, занепад сільськогосподарського виробництва внаслідок більшовицьких соціально-економічних експериментів; надмірні реквізиції продовольства.

Посуха охопила основні регіони постачання хліба - Поволжя, Північний Кавказ, та південні губернії України. На півдні України зима 1921 р. видалася малосніжною, а весна майже без дощів. Ставало очевидним, що врожай в республіці буде значно нижчим очікуваного. Але центральний уряд ігнорував труднощі, що склалися в сільському господарстві України. У районах УСРР, які охопила посуха, до революції збирали 400 млн. пудів хліба щорічно, а в 1921 р. лише 39 млн. пудів.

У 1921 р. Україні фактично було збережено продрозкладку, хоча офіційно було проголошено про запровадження продподатку. Центральне керівництво вимагало збільшити вивіз хліба з уражених посухою південних губерній УСРР. Радянське керівництво України звернулося до керівництва губкомів КП(б)У і губвиконкомів із вимогою за будь-яку ціну вивозити хліб. Селяни зрозуміли, що врожаю не буде і, щоб вижити, треба берегти продовольчі запаси. Вони почали відкрито чинити опір заготівельникам. Тоді політбюро ЦК КП(б)У в травні 1921 р. вирішило залучити до вилучення хліба регулярну армію. Головним завданням було поставлене вивезення хліба до Росії.

За офіційними даними у травні 1922 р. в Україні голодувало понад 3,7 млн. чоловік. Голод торкнувся території сучасних Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Одеської, Миколаївської областей, а також півдня Харківської області. Епіцентром нещастя стала Запорізька земля, де голодувало майже 100% населення.

Величезна кількість хліба з України вивозилася в голодуюче Поволжя і промислові центри Росії, насамперед Москву і Петроград, а з 1922 р. - і за кордон. До нового врожаю не дожили сотні тисяч селян. Голод ускладнився

епідемією холери, яка взимку 1921-1922 рр. поширилася з Поволжя на Україну.

Незважаючи на горе і страждання мільйонів людей, зусилля більшовиків були спрямовані, у першу чергу, не на подолання голоду, а на недопущення ослаблення правлячого режиму.

Проявами цього було наступне:

- замовчування факту голоду в Україні при розголошенні відомостей про голод у Росії; навіть під час голоду з України вивозилося продовольство і хліб під виглядом допомоги голодуючим Поволжя; тільки з другої половини 1922 р. влада визнала наявність голоду в Україні й дозволила міжнародним організаціям надати Україні допомогу;

- проведення хлібозаготівель у районах, охоплених голодом;

- ізоляція районів, охоплених голодом, від іншої частини України; військові підрозділи перекривали всі шляхи сполучення між північними і південними губерніями, конфіскували продовольство в тих, хто прагнув провезти його на південь;

- використання голоду для посилення репресій проти духовенства, конфіскації цінностей із храмів і культових споруд.

Серед наслідків голоду 1921-1923 рр. можна виділити такі:

- людські втрати: тільки в 1921 р. в Україні вмерли від голоду сотні тисяч селян;

- придушення повстанського руху на півдні України. В умовах голоду повстанський рух позбавився підтримки селянства і пішов на спад; для більшовицького режиму голод став фактором, який втихомирював селян ефективніше, ніж каральні експедиції більшовицьких військ;

- за рахунок українського селянства більшовики вирішили проблему постачань продовольства в промислові центри і змогли втримати владу в умовах кризи.

Таким чином, у 1921-1923 рр. в Україні вперше був використаний терор голодом як форма здійснення державної політики.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сергійчук В. Голод 1921-1923 років / Сергійчук В. [Електрон. ресурс]. 2. Улянич В. Терор голодом і повстанська боротьба проти геноциду українців у 1921–1933 роках. - К. : МАУП, 2004. - 84 с. 3. Р. Сербин Голод 1921–1923 і українська преса в Канаді - Торонто-Київ : Українсько-Канадський Дослідно-Документаційний центр; Ін-т української археографії Академії наук України, 1992. - 700 с.

О. П. Григоренко
АКЦІЯ "ВІСЛА" ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ…… 205

А. І. Перепелиця
ОТЕЦЬ ОЛЕКСІЙ ЄРИМОВИЧ –
СВЯЩЕНИК ХРЕСТОВОЗДВИЖЕНСЬКОГО СОБОРУ В ЧИГИРИНІ….. 213

А. О. Садовська
ГОЛОДОМОР НА ПОДІЛЛІ 1932-1933 РР……. 218

М. С. Коваленко, Л. М. Гундерук
ГОЛОД 1921-1923 РР. В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ…….. 222

Г. В. Нарадова, Л. М. Гундерук
ДИСИДЕНТСЬКИЙ РУХ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ…… 225

В. В. Олійник
ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО УРЯДУ В 20-Х РОКАХ XX СТ.:
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ…… 228

В. В. Лопушанський
ОПЕРАЦІЯ "ВІСЛА"……... 230

Діана Модіна
ГОЛОД 1921-1923 РР. ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО ТЕРОРУ РАДЯНСЬКОЇ
ВЛАДИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ…….. 233

Альбіна Логачова
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ 20-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ….. 236

Д. К. Руденко
ПРИЄДНАННЯ КРИМУ ДО УКРАЇНИ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ…….. 237

Л. С. Романюк
ВОЗЗ'ЄДНАННЯ З УРСР ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ……... 242

А. М. Трембіцький,
ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ «СВОБОДА» (НЬЮ-ЙОРК) ПРО
ГОЛОД 1932-1933 РР. В УКРАЇНІ: ХРОНІКА ПУБЛІКАЦІЙ 1933 Р…….. 246

ЗМІСТ…….. 263